

בראשית לו

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשָׂכֶם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי: (יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֵּאֵן וְהִשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שָׂכְמָה: (טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהָיָה תַעֲהָ בְשֹׁדָה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תִּבְקֹשׁ: (טז) וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אָנֹכִי מִבְּקֹשׁ הִגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רַעִים: (יז) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים לָכֵה דִּיתִינָה וְלֵךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצְאוּם בְּדֹתָן: (יח) וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבְטָרִם יִקְרַב אֵלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: (יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אֶחָיו הִנֵּה בָעַל הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא: (כ) וַעֲתָה לִכּוּ וְנִהְרָגְהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרֵנוּ חִיָּה רַעָה אֲכַלְתֶּהוּ וְנִרְאָה מֵה יִהְיֶה חַלְמוֹתָיו: (כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלַחְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ: (כב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַר וַיֵּד אֶל תִּשְׁלַחוּ בּוֹ לְמַעַן הֲצִיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל אָבִיו: (כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף אֶל אֶחָיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת יוֹסֵף אֶת כְּתָנָתוֹ אֶת כְּתָנֵת הַפְּסִיס אֲשֶׁר עָלָיו: (כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רֶק אֵין בּוֹ מַיִם: (כה) וַיִּשְׁבּוּ לֵאכָל לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהָיָה אַרְחַת וַיִּשְׁמַעְאֲלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמַלֵּיהֶם נִשְׂאִים נִכְאָת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָה: (כו) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אֶחָיו מַה בַּעַד כִּי נִהְרַגְתֶּם אֶת אֶחָיו וְכִסִּינוּ אֹתוֹ דָּמוֹ: (כז) לִכּוּ וְנִמְכְּרוּ לִישְׁמַעְאֲלִים וַיִּדְנוּ אֶל תַּהֵי בּוֹ כִּי אֶחָיו בְּשֵׁרְנוֹ הוּא וַיִּשְׁמַעוּ אֶחָיו: (כח) וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים סוֹחְרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לִישְׁמַעְאֲלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת יוֹסֵף מִצְרַיִמָה: (כט) וַיִּשָּׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהָיָה אֵין יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו: (ל) וַיִּשָּׁב אֶל אֶחָיו וַיֹּאמֶר הִילֵד אֵינְנוּ וְאֵנִי אֵנָה אֵנִי בָּא: (לא) וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֵת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֵת בְּדָם: (לב) וַיִּשְׁלַחוּ אֶת כְּתָנֵת הַפְּסִיס וַיָּבִיאוּ אֶל אֲבֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְּאֵנוּ הִכָּר נָא הַכְּתָנֵת בִּנְךָ הוּא אִם לֹא: (לג) וַיִּפְיֶרְהוּ וַיֹּאמֶר כְּתָנֵת בְּנִי חִיָּה רַעָה אֲכַלְתֶּהוּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף: (לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתוֹ וַיִּשֶׁם שֵׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: (לה) וַיִּקְמוּ כָל בְּנָיו וְכָל בְּנֹתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמָּאן וַיִּהְיֶה חַסֵּם וַיֹּאמֶר כִּי אֲרָד אֶל בְּנֵי אֲבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו: (לו) וְהַמְדִינִים מִכְּרוּ אֹתוֹ אֶל מִצְרַיִם לְפוֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲהָ שֶׁר הַטְּבַחִים: 9

רש"י בראשית לו: כח

(כח) ויעברו אנשים מדינים - זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו - בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים למצרים:

• רש"י: אחים = יִשְׁמַעְאֲלִים = מְדִינִים = הַמְדִינִים = מְצָרִים

בראשית לט

(א) וַיִּוְסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָה וַיִּקְנֶהוּ פוֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲהָ שֶׁר הַטְּבַחִים אִישׁ מִצְרַיִם מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֲלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה:

ר' הירש: [אפשר לתרץ הפסוק עבור שיטת רש"י כך:] הישמעאלים מכרוהו באמצעות המדינים.

חזקוני:

בעוד שהיו מדברים ביניהם "לכו ונמכרוהו לישמעאלים הבאים אלינו", ובטרם הגיעו הישמעאלים אליהם, ויעברו אנשים מדינים סוחרים ומכרוהו האחים להם בעודו בבור, פן יבכה לפניהם, ויתביישו ממנו; וימשכו המדינים ויעלו את יוסף מן הבור, שהרי קנהו מיד אחיו. ובעודם מושכים אותו מן הבור באו הישמעאלים אליהם, וימכרו המדינים את יוסף לישמעאלים, והישמעאלים מכרוהו למדינים, ומדינים לפוטיפר. הרי כאן ארבע מכירות, והא דכתיב לקמן (ל"ט א') "ויקנהו פוטיפר מיד הישמעאלים"? כך היה המעשה: השבטים מכרוהו למדינים, ומכירה זו לא נכתבה, הואיל ולא היתה רק לפי שעה; ומדינים מכרוהו לישמעאלים; וישמעאלים למדינים – ומכירה זו שלישית לא נכתבה, לפי שהשלישית הישמעאלים מכרוהו בחיפזון ובהצנע, כי אמרו, שמה יחזרו בהם המדינים מלקנותו; ומדינים מכרוהו לפוטיפר, כשראהו פוטיפר את יוסף, שהיה יפה מראה, ביד מדינים, תמה בעצמו ואמר: בכל מקום גרמני מוכר כושי (רש"י: גרמני לבן ביותר והישמעאלים שחורים; פירוש מהרז"ו: מאנשי גרמניה שאנשיה לבנים, ועל כן כל איש לבן נקרא גרמני) וכאן כושי מוכר גרמני! אין זה עבד! אמר להם: "תנו לי ערב, שהוא עבד ולא יתבענו שום איש ממני." הלכו מדינים והביאו הישמעאלים וערבו שלא גנבוהו. והיינו דכתיב (ל"ט א') "ויקנהו פוטיפר מיד הישמעאלים", פירוש מערבותם, כמו (מ"ג ס') "אנכי אערבנו, מידי תבקשונו"

- **חזקוני: אחים** ☞ **מדינים** ☞ **ישמעאלים** ☞ **המדינים** ☞ **מצרים**

רמב"ן בראשית לו:כה

וימכרו את יוסף למדינים שקנו אותו לסחור בו לסחורה, כי ארחת הישמעאלים משכירי הגמלים לא יקנו הם סחורה לעצמם. ואמר (בפסוק כח) וימכרו את יוסף לישמעאלים, כי להם מסרו אותו שהם מוליכים הסחורה למצרים. וזה טעם מיד הישמעאלים אשר הורידוהו שמה (להלן לט א), כי היה בידם, אבל המדינים היו בעליו והם סחרו בו, והוא שאמר והמדינים מכרו אותו אל מצרים: וכל מעשה בכתוב, פעם יספר אותו במושל המצוה בו, ופעם בשליח שיעשנו בידו...

- **רמב"ן: אחים** ☞ **מדינים** = **המדינים** (ע"י ישמעאלים המובילים) ☞ **מצרים**

ראב"ע, פרק ל"ז פסוק כ"ח:

וכאשר עברו עליהם הישמעאלים הסוחרים כי המדינים יקראו ישמעאלים וכן אמר על מלכי מדין כי ישמעאלים הם (שופטים ח' כ"ד).

- **ראב"ע: אחים** ☞ **מדינים** = **ישמעאלים** = **המדינים** ☞ **מצרים**

~~ איפה ראובן? ~

רש"י בראשית פרק לו פסוק כט

וישב ראובן - ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו:

נ. ליבוניץ: [המדרש דחוק כי סביר להניח שראובן שמר על האחים עד שהוא יכול להציל את יוסף]

~~ איפה הבור? ~

בראשית לו

(כ) ועתה לכו ונהרגו **ונשלכו בחד הפרות** ... (כב) ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור **הזה אשר במדבר** ...

~~ איפה אכלו? ~

בראשית מב:כא

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו **ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת**:

~~ איפה השיירה? ~

רמב"ן בראשית לו

כאשר נשאו עיניהם וראו מרחוק אנשים באים מדרך גלעד, הכירו כי ארחת ישמעאלים היא בגמלים, וידעו כי למצרים ילכו, כי מגלעד יובא הצרי והנכאת, ולמצרים היה דרכם להוליך אותו.

רשב"ם בראשית לו: כח

(כח) ויעברו אנשים מדיינים - בתוך שהיו יושבים לאכול לחם ורחוקים היו קצת מן הבור לבלתי אכול על הדם, וממתנינים היו לישמעאלים שראו, וקודם שבאו הישמעאלים עברו אנשים מדיינים אחרים דרך שם וראוהו בבור ומשכוהו ומכרוהו המדיינים לישמעאלים, ויש לומר שהאחים לא ידעו, ואעפ"י אשר כתב "אשר מכרתם אותי מצרימה", י"ל שהגומות מעשיהם סייעה במכירתו. זה נראה לי לפי עומק דרך פשוטו של מקרא. כי ויעברו אנשים מדיינים משמע על ידי מקרה והם מכרוהו לישמעאלים. ... :

רשב"ם בראשית לו: לו

(לו) והמדנים מכרו אותו אל מצרים - מדן ומדיין וישמעאלים אחים היו, ומדן וישמעאלים אחד הם לפי הפשט. לכך הוא אומ' כי מדנים מכרוהו וישמעאלים הורידוהו שמה, כי שניהם אחד הם לפי הפשט :

• רשב"ם: מְדַנִּים = לְיִשְׁמַעְאֵלִים = וְהַמְדָנִים ☞ מְצָרִים

בראשית מד

(כ) ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן נאחיו מת וינתר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו :

~ אחריות בכל זאת ~

בראשית מה

(ד) ונאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ונגשו ונאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה :

"אלה אזכרה" (קינה על עשרה הרוגי מלכות)

אלה אזכרה ונפשי עלי אשפכה .
כי בלעונו ידים פגעה בלי הפוכה .
כי בימי השׁר לא עלתה ארוכה .
לעשרה הרוגי מלכה

אתם קבלו דין שמים עליכם
כי מימי אבותיכם לא נמצא ככם
ואם היו בחיים הייתי דנם לפניכם
אתם תשאו עון אבותיכם
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

בלמדו ספר מפי משולי ערמת .
והבין ונדקדק בדת רשומת .
ופתח בנאליה המשפטים וקשב מזמת .
וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת .
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

זמן תנה לנו שלשת ימים
עד שידע אם נגזר הדבר ממרומים
אם אנו חייבים ואשמים
נסבל בגזרת מלא רחמים

גבה לב בגדולים
וצנה למלאת פלטרו נעלים
וקרא לעשרה חכמים גדולים
מביני דת וטעמיה בפלפולים

חלו וזעו ונעו בלמו
על רבי ישמעאל פהן גדול נתנו עינינו
להזכיר את השם לעלות לאדונינו
לדעת אם יצאה הגזרה מאת אלהינו
חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

דינו משפט זה לאשורו

ואל תענותוהו בכזב לאמרו

כי אם הוציאנוהו לאמתו ולאורו

כי ימצא איש גונב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו

חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

טהר רבי ישמעאל עצמו והזכיר את השם בסלודים
ועלה למרום ושאל מאת האיש לבוש הבדים
ונם לו קבלו עליכם צדיקים וידידים
כי שמעתי מאחורי הפרגוד כי בזאת אתם נלכדים

ירד והגיד לחבריו מאמר אל

וצנה הבליעל להרגם בכח ונלא

ושנים מהם הוציאו תחלה שהם גדולי ישראל

רבי ישמעאל פהן גדול ורבו שמעון בן גמליאל נשיא ישראל

חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו:

הם פגעו לו ומת הגנב ההוא
נם איה אבותיכם אשר אחיהם מכרוהו
לארחת ישמעאלים סחרוהו
ובעד נעלים נתנוהו

בְּהַרְיַגַת רַבִּי הַצִּפִּית הַמְתַרְגְּמָן

רְעֵדָה תִּאָחֵז כָּל שׁוֹמֵעַ שְׁמוֹעַ
וְ תִזְלַל כָּל עֵינֵי דְמוּעַ
וְנִהְפֵךְ לְאַבֵּל כָּל שֹׁעֵשׂוֹעַ
בְּהַרְיַגַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

שְׁחַתּוּנֵי צָרִי וּמַעֲנֵי
וּמִלְאוּ כְרִסִּם מִעֲדֻנֵי
וְהִשְׁקוּנֵי מִי רוּשׁ וְלַעֲנֵי
בְּהַרְיַגַת רַבִּי חֲנִינְאָ בֶן חֲכִינְאִי

תִּקְפּוּ עֲלֵינוּ צָרוֹת מִצּוֹת לְהַפֵּר
וּמֵאֲנוּ לְקַחַת הוֹן וְנִכְפָּר
כִּי אִם נִפְשׁוֹת הַהוֹגוֹת אֲמָרֵי שְׁפָר
כְּמוֹ רַבִּי יִשְׁכַּב הַסּוֹפֵר
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

חֲתוּנוּ בְּנֵי עֲדִינָה הַשּׁוֹמְמָה
הִרְעוּ לָנוּ מִכָּל מַלְכֵי אֲדָמָה
וְהִרְגוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה וְכַמָּה
בְּהַרְיַגַת רַבִּי יְהוּדָה בֶּן דָּמָה

דְּבַרְתָּ בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה
הוּ עֲתָה קֵשׁ אוֹרָם כָּבֵה
חַי זַעַךְ קוֹמָתָם בְּכַעֲוֹר הַיּוֹם הַבֹּא
כִּי הַסִּפְיָמוֹ לְהִרְגַּע עֲשֻׁרָה צַדִּיקִים עִם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

זֹאת קִרְאָתְנוּ וְסִפְרֵנוּ בְּשִׁנוֹן
וְשִׁפְכֵנוּ לֵב שְׁפוּל וְאֲנִינוֹן
מִמְרוֹם הַסִּכַּת תַּחֲנוּן
ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן

חַנּוּן הַבִּיטָה מִמְרוֹמִים
תִּשְׁפֹּכֶת דָּם הַצַּדִּיקִים וְתִמְצִית דָּמִים
תִּרְאֶה בְּפִרְגוֹדֶךָ וְהַעֲבֵר בְּתַמִּים
אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל פֶּסַח רַחֲמִים

כִּרְת רֵאשׁוֹ תַחֲלֶה הַרְבֵּה מִנוּ לְבַעַן
וְנָם לוֹ הַרְגֵנִי תַחֲלֶה וְאֵל אֲרָאָה בְּמִיתַת מִשְׁרַת לְדָר בְּמַעֲוֹן
לְהַפִּיל גּוֹרְלוֹת צָנָה צָפְעוֹן
וְנִפְל הַגּוֹרֵל עַל רַבּוֹן שְׁמַעוֹן

לְשִׁפְךָ דָּמוֹ מִהַר כְּשׁוֹר פֶּר
וּכְשִׁנְחַתְךָ רֵאשׁוֹ נָטְלוֹ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְצָרַח עָלָיו בְּקוֹל מַר
כְּשׁוֹפָר
אֵי הִלְשׁוֹן הַמְמַהֲרֶת לְהוֹרוֹת בְּאֲמָרֵי שְׁפָר
בְּעוֹנוֹת אֵיךְ עֲתָה לּוֹחֶכֶת אֶת הָעֶפֶר
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

מַה מְאֹד בָּכָה עָלָיו בְּהַרְדָּה
בַּת בְּלִיעֵל לְקוֹל בְּכִנְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל עֲמָדָה
תֵּאָר יָפִיו בְּלִפְנֵי חֲמָדָה
וְשִׁאֲלָה מֵאֵת אֲבִיהָ חֲתִיתוֹ לְהַעֲמִידָה

נֵאֵץ בְּלִיעֵל דְּבָר זֶה לַעֲשׂוֹתוֹ
לְהַפְּשִׁיט עוֹרוֹ מֵעַל פְּנָיו שִׁאֲלָה מֵאֵתוֹ
וְלֹא עָכַב דְּבָר זֶה לַעֲשׂוֹתוֹ
וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם תַּפְּלִין צָרַח בְּקוֹל מַר לְיוֹצֵר וּנְשַׁמְתוֹ
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

שׁוֹרְפֵי מַעֲלָה צָעֲקוּ בְּמַרְה
זוֹ תוֹרָה נְזוּ שְׁכָרָה
עוֹטָה כִּשְׁלֵמָה אוֹרָה
אוֹיֵב מִנְאֵץ שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא
וּמְחַרָף וּמְגַדֵּף עַל דְּבָרֵי תוֹרָה

עֲנֵתָה בַת קוֹל מְשֻׁמִּים
אִם אֲשַׁמַּע קוֹל אַחַר אֲהַפְּךָ אֶת הָעוֹלָם לְמִים
לְתַהוֹ וְנִבְהוּ אֲשֵׁית הַדּוֹמִים
גְּזוּרָה הִיא מִלְּפָנֶי קְבִלְוֶה מִשְׁעֲשֻׁעֵי דַת יוֹמִים
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

פְּקִידִים נִהְרְגוּ מֵאֲחֵרֵי שְׁבַת בְּתֵי כְּנִסְיֹת
מִלְּאֵי מִצּוֹת כְּרַמּוֹן וּכְזֵינֹיֹת
וְהוֹצִיאָו אֶת רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ בְּתֵרֵי אוֹתִיּוֹת
וְסָרְקוּ בְּשָׂרוֹ בְּמִסְרָקוֹת פִּיפִיּוֹת

צָנָה לְהוֹצִיא רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן תַּרְדִּיּוֹן מִבֵּית אוּלְמוֹ
וּבְחִבְלֵי זְמוֹרוֹת שְׁרָפוּ גְלָמוֹ
וּסְפוּגִין שֶׁל צָמֵר שָׂמוּ עַל לְבוֹ לְעַכְבַּ עֲצָמוֹ
וּכְשֶׁנִּסְתַּלְקוּ מִיַּד נִשְׁרַף וְסָפַר תוֹרָה עִמּוֹ
חֲטֵאֵנוּ צוּרְנוּ סִלַּח לָנוּ יוֹצְרֵנוּ:

קוֹנְנוּ קְדוּשִׁים עִם לֹא אֶלְמֵן
כִּי עַל דְּבָר מוֹעֵט נִשְׁפָּךְ דָּמֵן
לְקַדְּשׁ שֵׁם שְׁמִים מְסֻרוֹ עֲצָמוֹן